

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

B 1. «περὶ ἡδονὰς γὰρ καὶ λύπας ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ» : Εδώ διακρίνουμε κάτι από τα πρώτα βήματα της ψυχολογίας, της οποίας θεμελιωτής θεωρείται από πολλούς ο Αριστοτέλης. Η ηθική συνδέεται στενά με συναισθήματα και επιθυμίες. Καθώς ο φιλόσοφος διέκρινε στην ψυχή του ανθρώπου το *ἄλογον*, τὸ *ἔλλογον* και ένα μέρος που μετέχει του *αλόγου* και του *λόγου* έχοντας μέρους, διεύρυνε τον ορίζοντα της ηθικής αρετής. Επομένως η ηθική αρετή δεν αποτελεί μια αποκλειστική νοητική διεργασία, όπως πίστευαν ως τότε, αλλά ήταν συνάφεια των συναισθημάτων και της διάνοιας. Την ίδια ιδέα, ότι δηλαδή *αἱ ἡδοναὶ καὶ αἱ λύπαι* επηρεάζουν αποφασιστικά τη ζωή των ατόμων και των κοινωνιών, τη συναντούμε και στον Πλάτωνα· ο Αριστοτέλης όμως συστηματοποίησε περισσότερο από το δάσκαλό του την εξέταση των συναισθημάτων και είδε τα συναισθήματα με λιγότερη, γενικά, αυστηρότητα.

Η αρετή είναι ἔξη που βρίσκεται εδραιωμένη στην ανθρώπινη ψυχή και διαμορφώνει το ορθό ἦθος. Η επιλογή των ορθών ἔξεων, που οδηγούν στην αρετή, είναι ζητούμενο για τον καθένα μας. Βέβαια δεν αρκεί να τηρούμε μια σταθερή ηθική συμπεριφορά, σύμφωνα με τα πρότυπα που έχουν τεθεί, αλλά επιπλέον πρέπει να αντλούμε ευχαρίστηση από αυτή την επιλογή μας. Ο Αριστοτέλης για να γίνει σαφέστερος αναφέρει δύο παραδείγματα: το πρώτο με βάση τα συναισθήματα κάποιου που απέχει από ευτελείς πράξεις και το δεύτερο με βάση τα συναισθήματα κάποιου που ενεργεί σύμφωνα με την αρετή. Εκείνος που μένει μακριά από τις σωματικές ηδονές και αυτό του προκαλεί ευχαρίστηση, είναι ἄνθρωπος σώφρων. Οποιος δυσαρρεστείται με την αποχή από τις σωματικές ηδονές είναι ἀκόλαστος. Οποιος, πάλι, στέκεται να αντιμετωπίσει όλα τα επικίνδυνα πράγματα και αυτό του προκαλεί ευχαρίστηση ή, ἔστω, δεν τον δυσαρρεστεί, είναι ἀνδρείος. Αν η αντιμετώπιση των κινδύνων τον δυσαρρεστεί είναι δειλός.

Τη στενή σχέση ανάμεσα στην ηθική αρετή και τα συναισθήματα τονίζει ο Αριστοτέλης και με τη συνέχεια του συλλογισμού του· εκτός από την «ηδονή» που προκαλούν οι πράξεις της αρετής, υπάρχει και η «ηδονή» που συνοδεύει συχνά και τις ευτελείς μας πράξεις ή η «λύπη», δηλαδή η στενοχώρια και η δυσαρρέσκεια που συνοδεύει και τις όμορφες πράξεις.

B 2. α. Ἔξις : αρχικά δήλωνε: κατοχή, απόκτηση, ενέργεια για απόκτηση και κατοχή. Αργότερα δήλωνε μια ιδιότητα που την απόκτησε ο ἄνθρωπος με την επανάληψη μιας πράξης ή με τη συνεχή επίδραση του ίδιου παράγοντα. Η ετυμολογική συγγένεια με τη λέξη «σχῆμα»<σχῆ-σω<ἔχω εξηγεί και τη σημασία που αποδίδει ο

Αριστοτέλης στη λέξη «ἕξις»: η μόνιμη μορφή του χαρακτήρα ενός ατόμου, τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα του, αυτά που αποκτιούνται με την επίμονη άσκηση. Από αυτό συνεπάγεται πως οι «ἕξεις» δεν είναι εκ φύσεως. Επίσης, η επανάληψη των «όμοιων ενεργειών» προκαλεί τις ἕξεις, στη συνέχεια όμως συμβαίνει και το αντίστροφο, δηλαδή οι «ἕξεις» να γίνονται πηγή των αντίστοιχων ενεργειών. Οι αριστοτελικές επομένως «ἕξεις» μπορεί να είναι αξιόλογες αλλά και ανάξιες λόγου.

Ἀρετή : δηλώνει την αξία που έχει ένα πράγμα κατά τη στιγμή που έχει την πιο ολοκληρωμένη, την πιο τέλεια μορφή του και επίσης ότι η αξία ενός πράγματος συνδέεται άμεσα με την τέλεια εκτέλεση του έργου του το οποίο βέβαια του έχει ανατεθεί από τη φύση.

Ἔργον : βασική αντίληψη του Αριστοτέλη είναι ότι «ἡ φύσις οὐδὲν μάτην ποιεῖ», δηλαδή ότι η φύση τίποτε δεν κάνει άσκοπα ή, ότι κάθε δημιουργήμα της φύσης έχει να επιτελέσει ένα συγκεκριμένο «ἔργον», έχει ένα συγκεκριμένο προσορισμό. Έτσι υπάρχει το «ἔργον» του οφθαλμού, το ἔργο του ίππου. Επομένως, ένα φυσικό δημιουργήμα έχει πραγματοποιήσει το «τέλος» του, έχει φτάσει στην τελειότητά του όταν έχει επιτελέσει το «ἔργον» που του έχει ανατεθεί από τη φύση.

Β 2. β. Η ευρύτερη έννοια μέσα στην οποία εντάσσεται η αρετή (προσεχές γένος) είναι η έννοια «ἕξις». Οι ἕξεις όμως μπορεί να είναι και αξιόλογες και ανάξιες λόγου. Για να καταστεί δυνατό να προσδιοριστεί σε ποια από τις δύο κατηγορίες ανήκει η αρετή, ποια δηλαδή είναι η ποιότητά της, ο Αριστοτέλης αναζητά την ειδοποιο διαφορά της αρετής από τις άλλες ἕξεις. Αρετή λοιπόν είναι η «ἕξις» που επιτρέπει στο ίδιο το πράγμα να φτάσει στην πιο τέλεια κατάστασή του και το βοηθά να εκτελέσει με το σωστό τρόπο το ἔργο του.

Β 3. βλ. σχ. βιβλίου σελ. 141 «Ἡ διδασκαλία του στην Ακαδημία ... αν είναι να σωθῆι ἡ ἀλήθεια;»

Β 4. σχεδόν → ἕξεων, ἀπεχόμενος, ἀπεχόμεθα, ἔχον

αχάριστος → χαίρων, χαίρειν

ασήμαντος → σημείον

ενδεής → δεῖ

πρόφαση → φασίν

διαμονή → μείναι

ἀρτιος → ἀρετή

τελεσίδικος → ἀποτελεῖ

δημαγωγός → ἤχθαι

καταδρομικό → δραμεῖν

Γ 1. Ἄνδρες στρατιῶτες και των Αθηναίων και των άλλων συμμάχων, ο επικείμενος αγώνας (μάχη) θα είναι όμοια κοινός για όλους ανεξαιρέτως, και για τη σωτηρία και για την πατρίδα για τον καθένα όχι σε μικρότερο βαθμό απ' ότι για τους εχθρούς· γιατί, εάν νικήσουμε με τα πλοία, είναι δυνατόν κάποιος να δει την πόλη του που υπάρχει (βρίσκεται) κάπου. Και δεν πρέπει να αγανακτείτε και να παθαίνετε αυτό ακριβώς που (παθαίνουν) οι πιο άπειροι από τους ανθρώπους, οι οποίοι όταν αποτύχουν στις πρώτες μάχες έπειτα για πάντα έχουν την προσδοκία του φόβου όμοια με τις συμφορές. Αλλά και όσοι από τους Αθηναίους παραβρίσκεστε, επειδή είστε ήδη εμπειροπόλεμοι, και όσοι από τους συμμάχους (παραβρίσκεστε), επειδή κάθε φορά εκστρατεύετε μαζί μας, λάβετε υπόψη σας τα παράλογα (που συμβαίνουν) στον πόλεμο.

Γ 2. ἀγώνας

ναῦ

αἴσπερ

προτέροις

σφαλεῖσι(ν)

κράτει

έφορᾶν

πέισεται

σχοίην

έμνήσθησαν

Γ 3. α. στρατιῶται : ομοιόπτωτος ονοματικός επιθετικός προσδιορισμός στο «ἄνδρες».

τῶ : δοτική προσωπική στο απρόσωπο ρ. «ἔστι».

ἀθυμεῖν : υποκείμενο στο απρόσωπο ρ. «χρή», τελικό απαρέμφατο με υποκείμενο «ὕμᾱς» (ετεροπροσωπία).

τῶν ἀνθρώπων : ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός, γενική διαιρετική στο «ἀπειρότατοι».

ταῖς συμφοραῖς : ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός, δοτική αντικειμενική στο «ὅμοιαν».

τῶν παραλόγων : αντικείμενο στο ρ. «μνήσθητε».

Γ 3. β. Ὁ Νικίας εἶπεν ὅτι, εἰ κρατήσαιεν/κρατήσειαν ταῖς ναυσίν, εἴη τῶ τὴν ὑπάρχουσάν που οἰκείαν πόλιν ἐπιδεῖν.

Ὁ Νικίας εἶπεν, εἰ κρατήσαιεν/κρατήσειαν ταῖς ναυσίν, εἶναι τῶ τὴν ὑπάρχουσάν που οἰκείαν πόλιν ἐπιδεῖν.